

Schopnost domloutvat se během a po rozvodu jako nedílná součást dobrého rodičovství

Mgr. Martin Leták

V současné společnosti, kdy se rozpadá více než polovina manželství, je již v podstatě normou být rozvedený. To by mohlo někoho svádět k myšlenkám, že když se rodiče rozvedou, v podstatě o nic nejde, je to přece něco normálního. Jenže takové úvahy dotažené do extrému by mohly vypadat třeba tak, že když ve středověku řádily morové epidemie, bylo v podstatě normální trpět morovou nákazou. Málokdo by však již tvrdil, že takový stav byl žádoucí či zdraví prospěšný. Podobně tak je třeba jasně a zřetelně říci, že rozvod je z pohledu dítěte traumatizujícím zážitkem. Dokáží-li se rodiče rozvést kultivovaně, velmi tím svému dítěti mohou usnadnit budoucí úzdravu. Ne vždy se však toto podaří a takoví rodiče se pak stávají tak trochu horkým bramborem, který si předávají soudy, pracovníci OSPODů, psychologové a další všemožné instituce. A pokračující traumatizace dětí jako by nebrala konce.

V občanském zákoníku se v § 907 píše následující: „Soud při rozhodování o svěřeni dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.“

Jako zásadní pro tuto úvahu vnímám poslední větu – „**soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem**“. Existuje nezanedbatelné procento rodičů, kteří se nedokáží přenést přes osobní křivdy a pocity nepřátelství vzniklé v průběhu jejich vztahu, a partnerské/manželské konflikty pak jen pokračují i po rozpadu jejich svazku. Neuvědomují si však, že jejich pokračující vzájemný disrespekt či přímo otevřené nepřátelství drasticky působí na vývoj jejich dětí. Svým chováním a pokračujícími spory své děti zásadně poškozují. A když píšu, že toto působení je drastické, mám tím na mysli, že je ve své podstatě v některých případech srovnatelné s vlivem týrání či zneužívání. Navíc nemusí nutně jít o otevřený konflikt, ale i o tichou a nenápadně probublávající nenávist, drobné naschvály, pasivně agresivní chování apod. Každé dítě velmi dobře vycítí, jaký vztah mezi rodiči panuje. A každé dítě potřebuje, aby si mohlo vytvářet nikým druhým neovlivněný vztah k matce (neboli aby mělo dovoleno mít rádo maminku), stejně tak k otci (tedy aby mělo dovoleno mít rádo tatínka) a potřebuje, aby se rodiče přinejmenším navzájem respektovali, když už se nemají rádi a museli se rozejít. Pokud se rodiče nedokáží vzájemně respektovat a domloutvat se, je to selhání v naplňování jejich rodičovské role, selhání v naplňování jejich rodičovské odpovědnosti a povinnosti, kterou vůči svým dětem mají.

Je tedy jen správné, že soudy přihlížejí ke schopnosti rodičů domloutvat se na výchově dětí. Je dokonce v zájmu dětí, aby rodiče byli vedeni všemi možnými institucemi, které jsou do řešení jejich sporů zapojeny, aby tito rodiče dokázali překonat osobní nevraživost a navzájem spolupracovali. Těmito institucemi mám na mysli nejen již výše zmíněné soudy, OSPODY, psychologické poradny ale také i advokáty. U některých advokátů se totiž můžeme setkat s tím, že své klienty podporují v konfliktních strategiích řešení sporů, tedy v „praní špinavého prádla.“ Je pak etickou otázkou, na kterou by si měla poctivě odpovědět advokátní komora, zda je takový postup správný. Abych to vysvětlil. Hádají-li se u soudu dva lidé o majetek, je majetku jejich spor vcelku ukradený, protože majetek není myslící a prožívající bytost. Hádají-li se však u soudu dva lidé o své dítě, dítě tímto sporem prokazatelně trpí. Dítě je

rukojmím rodičovského konfliktu. Podporuje-li advokát tento spor, spolupodílí se na dalším poškozování dítěte. V sousedním Německu například mnohdy platí, že: „advokáti řešící rodinně-právní kauzy často mívají etické kodexy, v nichž je kladen důraz na jejich strategii prostou agrese: Neplatí pro ně české „vyhrát za každou cenu“. Právní zástupci strany jsou zdrženliví ve svých písemných podáních, dodržují tzv. klauzuli dobrého chování. Tedy komunikují férově, věcně, bez jakéhokoli pokusu o hodnocení. Svou činností primárně směřují k objasnění a vyřešení konfliktu” (Killarová, 2015, s. 13).

Velkým tématem, se kterým rodiče přicházejí k psychologovi je, aby za ně z pozice odborníka rozhodl, který druh péče je pro jejich dítě ten nejlepší. „Střídavka jo, nebo ne, pane doktore?“ To je však velké nedorozumění. Jednak je třeba zdůraznit, že tím nejlepším druhem porozvodového uspořádání péče o děti je takové, na kterém se všichni společně domluví. Opačně totiž lze říci, že pro dítě je zcela nepodstatné, jestli trpí tím, že se rodiče vzájemně nenávidí ve výhradní nebo ve střídavé péči. Navíc je velmi individuální, který druh péče je ten nejvhodnější a málokdy lze dopředu předpovědět, jak se osvědčí a co všechno přinese. Osvícení rodiče by dokonce mohli dospět kupříkladu k dohodě, že si na nějaké přechodné období vyzkouší, dejme tomu, střídavou péči ve formátu týden u táty a 14 dní u mámy, a potom si promluví, jak jim to všem vyhovuje, jestli to jejich dítě zvládá, a případně dohodu upraví. K tomu je ještě třeba vzít v úvahu, že z vývojového hlediska jsou v životě dítěte období, kdy více potřebuje mateřskou péči a v jistém věku zase naopak dítě potřebuje mít více po ruce otce. Citliví rodiče si toho dokáží všimnout a pružně na to reagovat. V nerozvedené rodině se to děje přirozeně a dítě přechází od jednoho rodiče k druhému podle toho, jak to zrovna potřebuje.

Někdy rodiče prohlašují, že oni už spolu nechtějí mít nic společného a jediné, co teď potřebují, je rozhodnutí soudu, u koho děti budou. Očekávají, že tímto rozhodnutím se vše vyřeší. To je opět obrovský a nebezpečný omyl. Rozsudkem soudu ohledně určení péče stále oba zůstávají rodiči a v průběhu vývoje jejich dítěte budou i nadále stavěni do tisíce a jedné situace, kdy bude nutné a pro dítě prospěšné, aby spolu kooperovali. Jak budou rodiče řešit, které kroužky bude jejich dítě navštěvovat, do jaké školy chodit, jak ho budou podporovat a pomáhat mu s výběrem navazujícího studia po ukončení povinné školní docházky? Jak se zachovají, bude-li jejich dítě mít výchovné, vztahové či prospěchové problémy? Jak to bude vypadat, když budou zváni na různé školní besídky a další společenské akce? Jak asi bude jejich dítě prožívat, když na jeho prvních tanečních budou rodiče sedět každý na druhém konci sálu? A co teprve až bude potomek takto znesvářených rodičů (a mnohdy i celých rozeštvaných rodů včetně babiček, dědečků, strýců a tet) řešit dilema, jak uspořádat vlastní svatbu, koho kam usadit, aby se ze slavnostní události nestalo smutné fiasko? Je skutečně známkou dobrého rodičovství, když rodiče dovolí, aby jejich děti musely za ně řešit takové situace? K tomu ještě doplním, že jsem se během mé psychologické kariéry setkal s nezanedbatelným množstvím dětí, které dokázaly velmi dobře zneužívat výchovné nejednotnosti rodičů. Ke své vlastní škodě, pochopitelně.

Je důležité si uvědomit, že schopnost domlouvat se na výchově dětí neznamená, že rodiče musí vychovávat stejně. To je zásadní nepochopení významu pojmu jednotná výchova. Každý jsme jiný, někdo třeba přísnější a důslednější, někdo benevolentnější a laskavější, a to že se jako jednotlivci lišíme, je v naprostém pořádku. Ani dítě nemá zásadní problémy přizpůsobit se tomu, že od něj různí dospělí očekávají něco jiného. Ostatně každý z nás jsme nejspíše zažili, když jsme jezdili na prázdniny k babičce, že tam vládla zcela jiný režim než doma u rodičů. Babičky nám dovozovaly věci, které by rodiče rozhodně nestrpěli. To, co si představuji pod pojmem jednotná výchova je, že rodiče dokáží respektovat toho druhého i

v jeho odlišnosti a případně rozhodnutí toho druhého před dítětem podpořit i přes to, že by sami v dané situaci rozhodli jinak. Například to znamená, že když maminka občas dovoluje dítěti dívat se pozdě do noci na filmy, tatínek něco takového u sebe dovolit nemusí a bude potomka posílat na kutě už po Večerníčku. Společně si pak mohou rodiče sednout a domluvit se, jak si to kdo představuje. Také je možné, že spolu nemusí souhlasit. Nebudou ale podkopávat před dítětem autoritu toho druhého. Dítě pak následně přijme, že u každého rodiče platí něco jiného a že to je v pořádku.

Zaznamenal jsem ovšem i takové případy, kde jeden z rodičů pod heslem „musíme se domlouvat, protože je to v zájmu našeho dítěte“ šikanoval svůj protějšek nekončícím přívalem více či méně závažných témat, které s ním potřeboval nutně řešit. Ve skutečnosti si však se svým protějškem vyřizoval účty, jen se chytře skrýval za takzvaný „nejlepší zájem dítěte.“ Setkáme-li se s touto manipulativní strategií, je potřeba jasně dát najevo, že takové chování není akceptovatelné.

Na závěr bych rád uvedl, že existuje jisté, byť poměrně nízké procento rodičů, kteří žádné dohody schopni nejsou. Tito rodiče mnohdy spadají buď do kategorie poruch osobnosti, nebo vykazují psychopatické chování, tak jak ho například vymezuje Hareho Psychopathy Checklist (PCL-R). Jde o jedince bezcitné, predátorské, bez pocitů viny a vztahující se k druhým osobám ne jako k lidem, ale jako ke kořisti, kterou lze využívat. V takových případech je nezbytné jednoznačné rozhodnutí soudu a svěření dítěte do péče toho zdravějšího rodiče, společně s omezením vlivu patologického rodiče. Jsou-li patologičtí oba rodiče, tedy nedokáží-li i přes intervence všemožných institucí dospět byť i k jen naprosto bazálnímu dohodám, máme na výběr jen dvě možnosti. Jednou z nich je prosté přijetí skutečnosti, že děti takových rodičů nemají nárok na to být v životě šťastné, a umýt si nad tímto stavem ruce. Druhou možností je zbavit rodiče, kteří nejsou schopni plnit rodičovské povinnosti a dítě svým chováním poškozují, jejich rodičovských práv. Tedy odebrat dítě z jejich péče a nařídít ústavní výchovu či nějakou formu náhradní rodinné péče. V tuto chvíli již nevolíme dobré řešení, ale vybíráme z těch špatných to nejméně špatné. A pak můžeme jen doufat, že dítě se bude mít o něco lépe v neutrálním prostředí dětského domova či u vyškolených profesionálních pěstounů než v patologickém prostředí neutuchajících rodičovských konfliktů.

Použitá literatura:

KILLAROVÁ T. (2015) Snaha o aplikaci Cochemské praxe na případy s mezinárodním prvkem. In Rogalewiczová, R., Cirbusová, M. (Eds.), *Cochemská praxe v České republice*. (s.13-18). Brno: Tribun EU